

РОЗДІЛ V. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

УДК 37.07:005.6

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-1-28>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ШКОЛІ

Потапова Н. В.

*кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти
та освітнього менеджменту
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
пров. Руставелі, 7, Харків, Україна
orcid.org/0000-0001-7891-6770
remnattaly@gmail.com*

Корсікова К. Г.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти
та освітнього менеджменту
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
пров. Руставелі, 7, Харків, Україна
orcid.org/0000-0002-9690-8405
ekaterina38@ukr.net*

Ключові слова: *внутрішня система забезпечення якості освіти, безпечне освітнє середовище, внутрішній моніторинг, формувальне оцінювання, індивідуальна траєкторія розвитку школяра, стратегія розвитку закладу освіти, управління закладом освіти.*

У статті розглядається суть внутрішньої системи забезпечення якості освіти в закладі загальної середньої освіти й умови, що визначають ефективність та якість освітнього процесу в школі. На основі аналізу законодавчих документів про освіту визначено критерії внутрішньої системи забезпечення якості освіти та її складники. Особливу увагу приділено правилам і процедурам оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників та керівників закладу освіти, забезпеченню інклюзивного освітнього середовища, механізмам оцінювання здобувачів освіти та ресурсному забезпеченню освітнього процесу.

Проведено детальний розгляд критеріїв ефективного функціонування закладу загальної середньої освіти. Основними умовами створення комфортного і безпечного середовища закладу освіти визначено створення умов для всебічного розвитку здобувачів освіти, системи наставництва молодих учителів, формування інклюзивного освітнього простору, запобігання проявам булінгу, облаштування території школи тощо.

Розгляд такого критерію, як система оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, показав необхідність створення системи внутрішнього моніторингу, що має на меті систематичне відстеження й коригування результатів навчання кожного учня.

Важливим критерієм є оцінювання професійної діяльності науково-педагогічних працівників, який передбачає планування власної

діяльності та постійний професійний та особистісний розвиток як педагога, використання сучасних освітніх підходів та орієнтацію на формування ключових компетентностей і наскрізних умінь здобувачів освіти, наявність власного портфоліо, налагодження тісної співпраці зі здобувачами освіти, їхніми батьками, своїми колегами, адміністрацією школи, дотримання правил академічної доброчесності тощо.

Останнім критерієм, що розглянуто у статті, є аналіз управлінських процесів у закладі освіти, який передбачає розроблення стратегії розвитку закладу, спрямованої на детальне планування всіх ланок діяльності школи та підвищення якості її функціонування, формування відносин довіри, прозорості, дотримання етичних норм.

CRITERIA FOR EVALUATION OF THE INNER SYSTEM OF QUALITY ASSURANCE AT SCHOOL

Potapova N. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Lecturer at the Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education
and Educational Management
Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy”
of the Kharkiv Regional Council,
Rustaveli Lane, 7, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7891-6770
remnattaly@gmail.com*

Korsikova K. G.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor,
Lecturer at the Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education
and Educational Management
Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy”
of the Kharkiv Regional Council,
Rustaveli Lane, 7, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9690-8405
ekaterina38@ukr.net*

Key words: *inner system of education quality insurance, safe educational environment, inner monitoring, forming assessment, individual trajectory of pupil's development, strategy of developing educational establishment, management of the educational establishment.*

The article deals with essence of inner system of education quality insurance at secondary education institution, and conditions that determine the effectiveness and quality of the educational process at school. On the basis of analysis of legislative documents about education criteria of inner system of education quality insurance and its components were defined. Particular attention is paid to rules and procedures for the valuation of professional activity of pedagogical specialists and heads of the educational establishments, making inclusive educational environment, instruments of assessment of pupils and resource support of the educational process.

Criteria of effective functioning of secondary education institution are described in detail. Main conditions of creating comfortable and safe environment of the educational establishment were identified; they are: creating conditions for all-round development of pupils, mentoring system for young teachers, forming inclusive educational environment, prevention of bullying, territorial arrangement of school. The analysis of such criterion as system of evaluating educational achievements of pupils has shown the need for an inner monitoring system aimed at systematic monitoring and correction of every pupil's learning outcomes.

The important criterion is evaluating scientific and pedagogical specialists' professional activity that includes planning your own activity and permanent professional and personal development as a teacher, using modern educational approaches and the focus on forming pupils' key competencies and cross-cutting abilities, having your own portfolio, creating close cooperation with pupils, their parents, colleagues, school administration, compliance with the rules of academic honesty etc.

Last criterion considered in the article is analysis of the administrative processes in the educational establishment that means creation of strategy of developing institution aimed at detailed planning all aspects of school activities and improving the quality of its functioning, forming relationship of trust, clarity, adherence ethical standards.

Постановка проблеми. Сучасний освітній процес не лише є багатокомпонентним, а й вимагає змін управлінської діяльності. Представники адміністрації закладу загальної середньої освіти мають бути висококваліфікованими фахівцями, щоб оцінити ступінь відповідності всім необхідними критеріям, що сьогодні висуваються до високої якості освітньої діяльності. Вона залежить від багатьох чинників, зокрема від якості освітнього середовища, професійної компетентності вчителів, управлінської компетентності директора та його заступників.

Внутрішня система забезпечення якості освіти має стати унікальним інструментом підвищення ефективності освітнього процесу для кожного закладу загальної середньої освіти, основою його стратегічного розвитку. Аналізуючи сучасні публікації з даної проблеми, зазначимо, що чинники ефективного менеджменту школи досліджують І. Трунда, В. Троян і К. Бржіза [5]. В. Рогова та Є. Бачинська у своїх розвідках аналізують шляхи ефективної підготовки директорів ЗЗСО до управлінської діяльності у системі післядипломної освіти [3, с. 43–57]. Однак більшою мірою ця проблема активно розробляється у системі вищої освіти (Д. Карамішев, Н. Гришина, О. Грибко, Т. Ревенко, Н. Грабар, А. Герасименко та ін.), а у середовищі ЗЗСО є досить новою. Особливо актуальною та маловивченою є проблема визначення критеріїв оцінювання якості освітнього процесу, тому вважаємо за потребу ретельно вивчити й розробити дієві інструменти упровадження їх у практику шкільного менеджменту.

Метою статті є розкриття суті внутрішньої системи забезпечення якості освіти в школі й аналіз критеріїв, що визначають ефективність та якість освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складники внутрішньої системи забезпечення якості освіти визначено у Законі України «Про освіту» (стаття 41). Згідно із законодавчими документами, до внутрішньої системи забезпе-

чення якості освіти включено критерії, правила і процедури оцінювання науково-педагогічної діяльності педагогічних працівників та керівників закладу освіти, забезпечення академічної доброчесності та інклюзивного освітнього середовища, механізми оцінювання здобувачів освіти та ресурсне забезпечення організації освітнього процесу, включаючи самостійну роботу здобувачів освіти [1, с. 5].

Розглянемо більш детально такі критерії ефективного функціонування закладу загальної середньої освіти: забезпечення освітнього середовища, систему оцінювання здобувачів освіти, компетентність педагогічних працівників закладу освіти, управлінські процеси закладу освіти.

Аналізуючи створення комфортного і безпечного *середовища закладу освіти*, слід зазначити, у яких умовах воно може бути створено. До таких умов належать:

- забезпечення закладу освіти всіма обладнаннями приміщеннями, необхідними для реалізації освітньої програми: навчальними кабінетами, актовю та спортивною залами, бібліотекою, методичними кабінетами тощо;
- створення умов для всебічного розвитку здобувачів освіти, реалізації їхніх здібностей та потреб (робота гуртків, інформаційно-ресурсне забезпечення);
- формування інклюзивного освітнього простору;
- створення належних умов для адаптації учнів до освітнього процесу, зокрема школярів перших, п'ятих і десятих класів, а також дітей з особливими освітніми потребами;
- створення системи підтримки, допомоги й наставництва молодих учителів;
- запобігання будь-яким проявам булінгу, насильства, дискримінації в закладі освіти, забезпечення дотримання етичних норм, прав і свобод;
- облаштування території школи – огороження території, безпека перебування учнів біля школи, відсутність доступу стороннього транспорту, можливість нагляду за учнями тощо;

- відокремленість приміщень (навчальних кабінетів, туалетів тощо), де перебувають учні початкових класів, від решти школярів;

- облаштування зон відпочинку на території школи, включаючи спортивні та ігрові майданчики, безпечне перебування на них учнів;

- безпека облаштування шкільних приміщень усередині школи (неслизька підлога, безпечні, ергономічні та правильно розташовані меблі, відсутність їх надмірного нагромадження, безпека на сходах тощо);

- безпека у використанні мережі Інтернет;

- чистота, охайність й дотримання інших санітарно-гігієнічних норм шкільних приміщень, включаючи систематичне вологе прибирання й провітрювання, дотримання оптимального температурного режиму, освітлення, забезпечення питного режиму тощо;

- відповідні санітарно-гігієнічні умови туалетних кімнат, їх облаштування необхідними засобами гігієни;

- наявність у кожному навчальному кабінеті осередків для різних видів роботи та відпочинку здобувачів освіти, облаштованість кабінетів оптимальною кількістю наочності, розумне співвідношення кольорової гами;

- відповідальна організація харчування в закладі освіти (безпека та якість продуктів харчування, дотримання санітарно-гігієнічних норм);

- облаштованість робочих місць педагогічних працівників, наявність місць для їх відпочинку [1, с. 35–40].

Важливими умовами забезпечення необхідного освітнього середовища є контроль над дотриманням правил техніки безпеки і правил поведінки, систематичний інструктаж здобувачів освіти й педагогічних працівників стосовно пожежної безпеки, вимог щодо охорони праці, попередження травматизму тощо. Також важливо роз'яснювати учасникам освітнього процесу їхні права, розкривати всі можливості для розвитку, комунікації та ресурсного забезпечення закладу освіти.

Наступним критерієм оцінювання внутрішньої системи забезпечення якості освіти ЗЗСО є *система оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти*. Основна вимога, яка висувається до цього критерію, – наявність відкритої, прозорої і зрозумілої для здобувачів освіти системи оцінювання їхніх навчальних досягнень. Цей напрям пов'язаний зі створенням системи внутрішнього моніторингу, що має на меті систематичне відстеження й коригування результатів навчання кожного учня. Як моніторинг можна запропонувати використання стандартизованих тестів, аналіз підсумкового оцінювання наприкінці чверті, семестру або року, відстеження результатів ДПА.

Моніторингові дослідження мають проводитися за різними напрямками: порівнюючи середній бал семестрового та річного оцінювання, аналізуючи навчальні досягнення новоприбулих учнів і тих, хто давно навчається у цій школі, порівнюючи навчальні результати класів однієї паралелі, співставляючи результати ДПА з підсумковими оцінками учнів з певної навчальної дисципліни.

Необхідною умовою освітнього процесу за Концепцією Нової української школи є створення системи формуального оцінювання, спрямованого на створення індивідуальної траєкторії розвитку кожного школяра. Такий формат оцінювання має забезпечити вчитель на кожному занятті, спостерігаючи за учнями, описуючи їхні досягнення й мотивуючи їх до подальших звершень, а також розвиваючи вміння рефлексії та самооцінювання. Важливо виробити чіткі критерії оцінювання здобувачів освіти, щоб вони були об'єктивними, зрозумілими для дітей та їхніх батьків.

Наступний критерій, на який слід звернути увагу, оцінюючи внутрішню систему забезпечення якості освіти в школі, – *ефективність діяльності педагогічних працівників*. Показниками функціонування даного критерію є такі умови:

- ефективне планування вчителями своєї професійної діяльності, опора на нормативні документи й новітні стандарти розроблення календарно-тематичного планування і підготовки до занять;

- використання сучасних освітніх технологій, методів, засобів навчання, зокрема відеоматеріалів, мобільних застосунків, баз даних, хмарних сховищ, електронних ресурсів для дистанційного навчання тощо;

- орієнтація на формування ключових компетентностей і наскрізних умінь здобувачів освіти;

- забезпечення індивідуального підходу в освітньому процесі, участь учителів у формуванні освітніх траєкторій розвитку школярів;

- наявність у вчителя власного портфоліо, що відображає ступінь компетентності педагога, сферу його інтересів і захоплень, власні методичні та наукові розробки, результати підвищення кваліфікації, найкращі учнівські роботи та ін.;

- постійний професійний та особистісний розвиток педагога, підвищення кваліфікації з різних аспектів педагогічної діяльності;

- налагодження тісної співпраці вчителя зі здобувачами освіти, їхніми батьками, колегами, адміністрацією школи;

- дотримання правил академічної доброчесності педагогічними працівниками та їхніми учнями [1, с. 107–137].

Наступний критерій оцінювання внутрішньої системи забезпечення якості освіти – *аналіз управлінських процесів*. Основою управління є розроблення стратегії розвитку закладу освіти,

спрямованої на детальне планування всіх ланок діяльності школи та підвищення якості її функціонування. До процедури розроблення стратегії розвитку важливо залучати всіх учасників освітнього процесу, у тому числі учнів та їхніх батьків.

Необхідною умовою якісних управлінських процесів у школі є систематичний моніторинг стратегії розвитку, перевірка реалізації поставлених цілей. Грамотне розроблення і реалізація річного плану, урахування всіх зазначених критеріїв є запорукою забезпечення якості освіти.

Вагоме значення в управлінській практиці належить формуванню довіри, прозорості та дотриманню етичних норм під час комунікації з усіма учасниками освітнього процесу. Керівництво ЗЗСО має сприяти створенню комфортного психологічного середовища, яке б забезпечувало продуктивну взаємодію здобувачів освіти, батьків, педагогічних та інших працівників школи. Відкритість і достовірність своєї діяльності має підтверджуватися оприлюдненою інформацією на відкритих вебсайтах закладу освіти.

Самооцінювання якості освітньої діяльності й якості освіти на основі зазначених критеріїв має здійснюватися спеціально призначеним педагогічним працівником або створеною робочою гру-

пою, яка координуватиме результативність запровадження внутрішньої системи забезпечення якості освіти і діяльності [2].

Висновки та перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Отже, зміни у сучасній школі, освітні можливості та перспективи, що відкриваються сьогодні, повинні позитивно відбиватися на управлінській діяльності закладу й спричиняти рух у напрямі розвитку менеджменту школи. Внутрішня система забезпечення якості освіти покликана гарантувати та впроваджувати кількісні та якісні показники освітньої діяльності. В основу такої системи має бути закладена сучасна управлінська парадигма, а одним із найважливіших елементів забезпечення внутрішньої системи якості освіти ЗЗСО має стати моніторинг.

Дієвими інструментами оцінювання внутрішньої системи забезпечення якості освіти в школі є система вимог, що ґрунтується на критеріях оцінювання якості освітнього процесу, представлених у дослідженні. Подані критерії не є остаточними та можуть доповнюватися відповідно до умов, у яких відбувається освітня діяльність.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у вивченні нових можливостей підготовки майбутніх фахівців до управлінської діяльності ЗЗСО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О. Внутрішня система забезпечення якості освіти: Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ : Державна служба якості освіти, 2019. 240 с.
2. Громовий В. В. Самооцінювання якості роботи закладу загальної середньої освіти. Київ, 2019. 86 с.
3. Директор школи – нові виклики та можливості / І. Трунда. та ін.; за ред. В. Троян. Прага : Карлів університет, 2011. С. 43–57.
4. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / пер. з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2016. 258 с.
5. Трунда І., Троян В., Бржіза К. Управління школою в суспільстві знань. Прага : Карлів університет, 2011. 174 с. URL: <http://doir.phdpu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/School-management.pdf> (дата звернення: 02.02.2022).

REFERENCES

1. Bobrovs'kyu, M. V., Horbachov, S. I., Zaplotyns'ka, O. O. (2019). Vnutrishnya systema zabezpechennya yakosti osvity: Abetka dlya dyrektora. Rekomendatsiyi do pobudovy vnutrishn'oyi systemy zabezpechennya yakosti osvity u zakladi zahal'noyi seredn'oyi osvity [Internal education quality assurance system: Alphabet for the principal. Recommendations for building an internal system of quality assurance in general secondary education]. Kyiv : State Service for Educational Quality. 240 p.
2. Hromovyy, V. V. (2019). Samootsynuvannya yakosti roboty zakladu zahal'noyi seredn'oyi osvity [Self-assessment of the quality of general secondary education]. Kyiv. 86 p.
3. Trunda, J., Trojan, V., Brzyza, K., Bachynska, Y., Gromovy, V., Kovtun, O., Rogova, V., Usatenko, H. (2011). Dyrektor shkoly – novi vyklyky ta mozhlyvosti [School principal – new challenges and opportunities]. Praha, Karliv universytet, P. 43–57.
4. Robinson, K., Aronika, L. (2016). Shkola maybutn'oho. Revolyutsiya u vashiy shkoli, shcho nazavzhdy zminyt' osvitu [School of the future. A revolution in your school that will change education forever] (H. Leliv, Trans). L'viv : Litopys, 258 p.
5. Trunda, I., Troyan, V., Brzhiza, K. (2011). Upravlinnya shkoloyu v suspil'stvi znan'. Praha : Karliv universytet [School management in the knowledge society]. 174 p. Retrieved from: <http://doir.phdpu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/School-management.pdf>